

**سلسله گزارش‌های بازنگری در عناوین و شرح وظایف
کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی (۵):
بررسی الگوهای مختلف تقسیم‌بندی کمیسیون‌ها
و پیشنهاد الگوی مطلوب
(ویرایش اول)**

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۲۰۶۴۶

کد موضوعی: ۲۴۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: سلسله گزارش‌های بازنگری در عناوین و شرح وظایف کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی (۵): بررسی الگوهای مختلف تقسیم‌بندی کمیسیون‌ها و پیشنهاد الگوی مطلوب (ویرایش اول)

نوع گزارش: طرح/لایحه □، نظارتی □، راهبردی ■، پیش‌نویس قانونی □

نام دفتر: مطالعات حقوقی (گروه حقوق اساسی و اسناد بالادستی)

تهیه و تدوین کنندگان: امین پژمان، روح‌الله مکارم، محمد عبدالحسین‌زاده

مدیر مطالعه: امین پژمان

ناظران علمی: جلیل محبی، احمد حکیم جوادی

اظهار نظر کنندگان: یحیی مزروعی ابیانه، علی شکراللهی، علیرضا عقیلی بهنام، محمد جواهری طهرانی،

محمد برزگر خسروی، مهدی بهرامی حسن‌آبادی، محمد صالحی، علی صابری دمنه، محمدعلی اشراقی

جزی، امیرحسین بامتی طوسی، امین‌اله پاک‌نژاد، سید محمد کشفی، مهدی سرداری

همکاران: علی عبدالاحد، حمیدرضا گرامی‌پور، امیرحسین غلامی ریسنی

صفحه‌آرا: نرجس امیراحمدی

ویراستار ادبی: سیده مرضیه موسوی راد

واژه‌های کلیدی:

۱. مجلس شورای اسلامی

۲. کمیسیون‌های تخصصی

۳. الگوی مطلوب

۴. ساختار و تشکیلات مجلس

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۳/۲/۱۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۲/۲

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	خلاصه مدیریتی
۳	۱. مقدمه
۳	۲. پیشینه
۳	۱-۲. سوابق مطالعاتی
۴	۲-۲. سوابق تقنینی
۴	۳. الگوهای دسته‌بندی کمیسیون‌ها
۵	۱-۳. الگوی مبتنی بر وظایف مجلس
۵	۲-۳. الگوی مبتنی بر وظایف دولت
۷	۳-۳. الگوی تلفیقی وظایف دولت و مجلس
۷	۴-۳. الگوی موضوعات کلی
۸	۵-۳. الگوی موضوعات جزئی
۹	۶-۳. الگوی تقسیم متوازن
۹	۴. الگوی پیشنهادی
۱۰	۱-۴. کمیسیون‌های تخصصی دائمی
۲۳	۲-۴. کمیسیون‌های خاص
۲۳	۴. نتیجه‌گیری
۲۵	منابع و مآخذ

فهرست جداول

۴	جدول ۱. تحلیل پیشینه پژوهشی
۴	جدول ۲. تحلیل پیشینه تقنینی
۶	جدول ۳. جدول ارتباط کمیسیون‌های موجود با سازمان‌ها و موضوعات مرتبط
۱۰	جدول ۴. نمای کلی کمیسیون‌های تخصصی پیشنهادی مجلس شورای اسلامی
۱۱	جدول ۵. جدول تفصیلی عناوین پیشنهادی کمیسیون‌ها

سلسله گزارش‌های بازنگری در عناوین و شرح وظایف
کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی (۵):
بررسی الگوهای مختلف تقسیم‌بندی کمیسیون‌ها و پیشنهاد
الگوی مطلوب (ویرایش اول)

چکیده

ساختارها و فرایندهای قانونگذاری در مجلس، یکی از عوامل مؤثر در کیفیت قوانین مصوب در هر نظام حقوقی است. کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی از عناصر اساسی این چرخه هستند که ضرورت بازطراحی و بازآرایی ساختاری، کارکردی و محتوایی آنها با هدف ارتقای کارآمدی و رفع نواقص، وجود دارد. در این پژوهش، با استفاده از منابع کتابخانه‌ای با روش توصیفی - تحلیلی الگوهای مختلف تقسیم کمیسیون‌های مجلس بررسی شده است. از جمله می‌توان به الگوهای «وظایف دولت»، «وظایف مجلس»، «ترکیب وظایف دولت و مجلس»، «موضوعات کلی»، «موضوعات جزئی» و «تقسیم متوازن» اشاره کرد. از این میان الگوی تقسیم عناوین و شرح وظایف کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی به موضوعات جزئی با هدف حل مسائل کشور و با رویکرد افزایش تعداد کمیسیون‌ها و کاهش اعضای هر کمیسیون به‌منظور ارتقای تخصص‌محوری و تسهیل فرایندهای قانونگذاری در هر کمیسیون و تسریع در رسیدگی به موضوعات مجلس پیشنهاد شده است.

خلاصه مدیریتی

شرح / بیان مسئله

کیفیت قوانین در هر نظام حقوقی، به‌طور مستقیم به کیفیت ساختار و فرایندهای تقنینی در مجالس قانونگذاری وابسته است. در این میان، کمیسیون‌های تخصصی نقش محوری و تعیین‌کننده‌ای در فرایندهای قانونگذاری و نظارتی ایفا می‌کنند. طراحی دقیق و کارآمد قوانین، همراه با نظارت مؤثر بر اجرای صحیح آنها، مستلزم عملکرد مطلوب و اثربخش کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی است. ساختار و عملکرد کمیسیون‌های تخصصی به‌عنوان هسته‌های اصلی کارشناسی و بررسی قوانین، تأثیر مستقیمی بر کیفیت و کارآمدی قوانین مصوب دارد. با توجه به تحولات پیچیده و پویای جامعه، اقتصاد، فناوری و سیاست، ضروری است که عناوین و شرح وظایف این کمیسیون‌ها به‌روزرسانی و بازتعریف شوند تا بتوانند به‌طور مؤثر به نیازهای روز پاسخ دهند. در حال حاضر، برخی از کمیسیون‌ها با عناوین و وظایفی فعالیت می‌کنند که ممکن است با مسائل نوظهور و چالش‌های فعلی جامعه هم‌خوانی کامل نداشته باشد.

همچنین در وضعیت کنونی، تداخل وظایف، موازی‌کاری در شرح وظایف کمیسیون‌ها مشاهده می‌شود. بنابراین، بازنگری در عناوین و شرح وظایف کمیسیون‌ها به منظور ایجاد توازن بین نیازهای جدید و ساختارهای موجود، امری اجتناب‌ناپذیر است.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

الف) کمیسیون‌های تخصصی:

کمیسیون‌های تخصصی با هدف پاسداشت زبان فارسی از «کمیسیون» به «انجمن» و از «۱۳» به «۲۵» عنوان تخصصی‌تر با موضوعات ذیل تغییر کند:

ردیف	عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	عنوان انجمن (اصلاحی)
۱	آموزش، تحقیقات و فناوری	آموزش عالی، پژوهش و فناوری
۲		آموزش، پرورش، فنی و حرفه‌ای
۳	اجتماعی	اجتماعی و توانمندسازی
۴		نظام اداری و استخدامی
۵		امنیتی - دفاعی
۶	امور داخلی کشور و شوراها	حکمرانی ملی و محلی
۷	امنیت ملی و سیاست خارجی	امور خارجی
۸	اقتصادی	تجارت و بازرگانی
۹		تعاون
۱۰		امور مالی
۱۱	برنامه‌بودجه و محاسبات	برنامه و بودجه و محاسبات عمومی
۱۲	صنایع و معادن	صنعت و معدن
۱۳	عمران	عمران شهری و روستایی
۱۴		راه و ترابری
۱۵	انرژی	انرژی
۱۶	کشاورزی، آب، منابع طبیعی و محیط زیست	محیط زیست، کشاورزی و منابع طبیعی
۱۷	فرهنگی	فرهنگ و هنر
۱۸		میراث فرهنگی و گردشگری
۱۹		رسانه و فضای مجازی
۲۰	بهداشت و درمان	سلامت و بهداشت
۲۱		ورزش
۲۲		امور مدنی و خانواده
۲۳	قضایی و حقوقی	قضایی
۲۴		نظام قانونگذاری

ب) در خصوص کمیسیون‌های خاص:

به‌طور کلی در خصوص کمیسیون‌های خاص پیشنهاد می‌شود تعداد آن به حداقل برسد و وظایف آن در کمیسیون‌های تخصصی تقسیم شود:

۱. با توجه به ماهیت موقت و مأموریت‌محور کمیسیون تحقیق، این کمیسیون حذف و وظایف آن به «هیئت تحقیق اعتبارنامه» با ترکیب مشابه واگذار می‌گردد.

۲. کمیسیون آیین‌نامه داخلی با گسترش اختیارات به کمیسیون تخصصی دائمی تبدیل شود.

۳. با توجه به افزایش تنوع کمیسیون‌ها، الگوی تشکیل کمیسیون مشترک حذف شود. طرح‌ها و لوایحی که مرتبط با چند کمیسیون هستند، به مرتبط‌ترین کمیسیون ارجاع و کمیسیون‌های مرتبط دیگر به‌عنوان کمیسیون فرعی مکلف به ارائه گزارش کمیسیون مجزا باشند. این گزارش‌ها به پیوست گزارش کمیسیون اصلی ارائه خواهد شد. همچنین در حدود معینی سایر نمایندگان به‌صورت داوطلبانه با حق رأی به آن کمیسیون افزوده می‌شوند.

بنابراین پیشنهاد می‌شود: «ظرف سه روز از ارجاع یک موضوع به کمیسیون تخصصی، کلیه نمایندگان که داوطلب به شرکت در جلسات آن کمیسیون با حق رأی هستند اعلام کنند. حداکثر تعداد قابل عضویت ۱۰ نماینده به قید قرعه بوده و نمایندگان داوطلب با اولین غیبت حق رأی خود در کمیسیون را از دست خواهند داد.»

۴. پیشنهاد می‌شود که شیوه اجرای اصل نودم بدین نحو تغییر کند که با ایجاد دبیرخانه دائمی دریافت شکایات از طرز قوای سه‌گانه (موضوع اصل نودم قانون اساسی) شکایات حسب موضوع در هریک از کمیسیون‌های مربوط مجلس توزیع و رسیدگی شود. برای پیگیری اداری و کارشناسی موضوعات، دبیرخانه رسیدگی به اصل نودم در مجلس تقویت شود.

۵. با توجه به اصل انعطاف‌پذیری در عناوین کمیسیون‌ها، امکان تأسیس کمیسیون ویژه ضروری به‌نظر می‌رسد. با این حال ماهیت کمیسیون ویژه، مأموریت‌محور و موقتی است. لذا باید متن ماده (۴۰) قانون آیین‌نامه به‌گونه‌ای بازنویسی شود که به این موضوع تصریح شود و از تشکیل کمیسیون ویژه به‌صورت دائمی جلوگیری کند.

۱. مقدمه

یکی از مقدمات بازنگری و بازبینی عناوین و شرح وظایف کمیسیون‌های داخلی مجلس شورای اسلامی، بررسی الگوهای مختلفی است که می‌توان از آن بهره جست. بر همین اساس در ادامه هرکدام مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

۲. پیشینه

۱-۲. سوابق مطالعاتی

جدول ۱. تحلیل پیشینه پژوهشی

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر/سازمان/انهاد	توضیحات
۱	سیر تکوینی ساختار کمیسیون‌های مجلس (از ۱۲۸۵ تاکنون)	۱۳۹۶	۱۵۷۵۷	دفتر مطالعات اجتماعی	
۲	ساختارشناسی مجلس شورای اسلامی (۲) سیر تطور کمیسیون‌ها از دور اول تا نهم	۱۳۹۳	۱۳۶۹۷	مطالعات سیاسی	

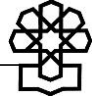
۲-۲. سوابق تقنینی

جدول ۲. تحلیل پیشینه تقنینی

ردیف	نام سند (قانون ... / تصویب‌نامه.../..)	مرجع تصویب	تاریخ تصویب	شماره ماده / صفحه	نکات برجسته / نقاط ضعف و قوت / پیامدهای اجرا
۱	آیین‌نامه داخلی مجلس	مجلس شورای اسلامی	۱۳۷۹ و اصلاحات بعدی	مواد (۳۸ الی ۶۸)	

۳. الگوهای دسته‌بندی کمیسیون‌ها

برای دسته‌بندی‌های مختلف از کمیسیون‌های مجلس، الگوهای متفاوتی وجود داشته و در کشورهای مختلف روش یکسان و برتری برای این دسته‌بندی وجود ندارد. انتخاب الگو به عوامل متعددی از جمله ساختار سیاسی کشور، اندازه و پیچیدگی سازمان دولت و مجلس، اولویت‌های ملی و گستره وظایف هر یک از قوا بستگی دارد. یکی از الگوهای کلی برای دسته‌بندی کمیسیون‌های مجلس، الگویی است که مبنای آنها وظایف دولت یا مجلس یا تلفیقی از وظایف هر دو است. این تقسیم‌بندی‌ها می‌تواند با رویکرد کاهش تعداد کمیسیون‌ها یا افزایش آن اتخاذ شود. طبق الگوی افزایش تعداد کمیسیون‌ها، تعداد آنها افزایش خواهد یافت و هر کمیسیون به صورت تخصصی به حوزه خاص مربوط به خود خواهد پرداخت. در این صورت تعداد افراد حاضر در هر کمیسیون به تبع، کاهش می‌یابد به نحوی که در هر کمیسیون بحث‌ها به صورت متمرکزتر و با مشارکت فعال‌تر صورت پذیرفته و نظر همه اعضای حاضر در کمیسیون به شکل قابل ملاحظه‌ای تعیین‌کننده باشد. برای مثال در وضعیت فعلی که تعداد نمایندگان مجلس ۲۹۰ نفر است، تعداد اعضای هر کمیسیون به حدود ۱۰ نفر کاهش می‌یابد که بر این اساس به صورت متمرکزتر و دقیق‌تر به شور موارد تقنینی و نظارتی خواهند پرداخت و با توجه به مضیق شدن حوزه هر کمیسیون، می‌توانند در حوزه مربوط به خود کاملاً تخصصی‌تر عمل کرده و در نتیجه کیفیت تقنین افزایش پیدا کند. حال آنکه هم‌اکنون برخی کمیسیون‌ها بیش از ۲۰ عضو دارند که پیش‌برد مباحث را بعضاً با دشواری مواجه می‌کند. همچنین با توجه به اینکه فرصت نمایندگان مجلس به دلیل اشتغالات مهم و متعدد معمولاً بسیار محدود و موضوعات مجلس نیز پرتعداد است، در این الگو رسیدگی به مسائل سرعت می‌یابد و تقسیم کار بین کمیسیون‌های بیشتری اتفاق می‌افتد در نتیجه نمایندگان نیز به شکل مناسبی خواهند توانست، موارد مربوط به حوزه کمیسیون خود را بررسی کنند. علاوه بر این، هماهنگی فرصت‌ها و گفتگوها پیرامون مسائل کمیسیون هم بین تعداد محدودی از افراد بسیار دست‌یافتنی‌تر و آسان‌تر خواهد بود. مضافاً اینکه تعامل مجلس و دولت نیز به

شکل مستحکم‌تر ادامه خواهد داشت و هر کدام از نمایندگان دقیقاً می‌دانند که کدام بخش از امور اجرایی را باید مورد نظارت قرار داد.

در ادامه برخی از انواع الگوهای قابل فرض به همراه مزایا و معایب آن بیان می‌شود:

۱-۳. الگوی مبتنی بر وظایف مجلس

در یک الگو، کمیسیون‌ها براساس نوع و تقسیمات وظایف مجلس دسته‌بندی می‌شوند. برای مثال:

- **کمیسیون قانونگذاری:** مسئولیت اصلی آن بررسی لوایح و طرح‌های ارائه شده به مجلس و ارائه گزارش به صحن پیش از تصویب قوانین است.
 - **کمیسیون آیین‌نامه داخلی:** تعیین قوانین و مقررات داخلی مجلس نمایندگان، از جمله زمان‌بندی و ترتیب بررسی لوایح؛ اطمینان از رعایت رویه‌های قانونی در فرایند قانونگذاری از جمله صلاحیت‌های آن است.
 - **کمیسیون نظارت:** مسئولیت آن نظارت بر اجرای قوانین است.
 - **کمیسیون تحقیق:** مسئولیت اصلی آنها، تحقیق در مورد مسائل خاص و مورد اعتراض و شکایت بوده و موظف است گزارش خود را به دولت، مجلس ارائه داده و در صورت لزوم از مراجع قضایی پیگیری کند.
 - **کمیسیون برنامه و بودجه:** مسئولیت اصلی آنها بررسی و تصویب برنامه‌ها و بودجه کشور است.
 - **کمیسیون اداری و مالی:** این کمیسیون مسئول سازمان دادن به امور اداری و استخدای و مالی نمایندگان و کارکنان مجلس است.
 - **کمیسیون اخلاق و وظایف نمایندگی:** این کمیسیون از جایگاه و شأن نمایندگی حفاظت می‌کند. نظارت بر رفتار و عملکرد اخلاقی اعضای مجلس نمایندگان، بررسی تخلفات احتمالی و اجرای مقررات انضباطی و حفاظت از حقوق و امتیازات نمایندگان مجلس از جمله وظایف این کمیسیون است.
- این الگو در کشورهای که اصطلاحاً حقوق نانوشته دارند بیشتر رایج است [۱]. چراکه در این کشورها قوانین کمتری تصویب شده و بیشتر توان مجلس صرف امور نظارتی و تحقیقی می‌شود. بنابراین اجرای این الگو در ساختار سیاسی کشور ما سبب می‌شود توازن حجم دستورات کمیسیون‌ها به لحاظ رعایت نشده و بعضی کمیسیون‌ها با چالش مواجه شوند.

۲-۳. الگوی مبتنی بر وظایف دولت

در برخی از نظام‌ها، ساختار کمیسیون‌های مجلس با ساختار وزارتخانه‌ها هماهنگ است، به این معنا که برای هر وزارتخانه یا گروهی از وزارتخانه‌های مرتبط، یک کمیسیون وجود دارد. این الگو می‌تواند منجر به هم‌پوشانی حوزه‌های بررسی مجلس با وظایف دولت شود. در ادوار مجلس ملی در مدت زمان پس از انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی، این الگو در دسته‌بندی کمیسیون‌ها برقرار بود.

انطباق صلاحیت کمیسیون‌ها با صلاحیت وزارتخانه‌ها، سبب ایجاد شبکه‌ای از روابط میان کمیسیون و وزارتخانه مربوط شده و زمینه را برای تخصصی‌تر شدن امور و عدم هم‌پوشانی وظایف فراهم می‌کند [۲]. بنابراین این الگو سبب افزایش تأثیرگذاری کمیسیون بر دولت و همکاری گسترده کمیسیون‌ها و وزارتخانه‌ها خواهد بود. از سوی دیگر این انطباق و

به‌تبع آن ارتباط دائم و انحصاری کمیسیون با وزارتخانه مربوط، سبب فراهم آمدن زمینه تشدید مداخله در امور مختص به قوه مجریه از سوی کمیسیون‌ها و نیز ایجاد موقعیت‌های تعارض منافع خواهد شد. برای مثال می‌توان تناظر گروهی چند وزارتخانه و دستگاه اجرایی با یک کمیسیون مجلس را در جدول زیر به‌صورت فرضی مشاهده کرد.

جدول ۳. جدول ارتباط کمیسیون‌های فرضی طبق این الگو با سازمان‌ها و موضوعات مرتبط

ردیف	نام کمیسیون	وزارتخانه‌ها/سازمان‌های مرتبط	موضوعات مرتبط
۱	کمیسیون آموزش، تحقیقات و فناوری	وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	آموزش عمومی و عالی، پژوهش، فناوری‌های نوین، توسعه مهارت‌ها، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای
۲	کمیسیون رفاه اجتماعی و آسیب‌های اجتماعی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، ستاد مبارزه با مواد مخدر	اشتغال، رفاه اجتماعی، تأمین اجتماعی، بازنشستگی، حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، اعتیاد و مدیریت بحران‌های اجتماعی
۳	کمیسیون اقتصاد و برنامه‌ریزی	وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه‌و بودجه، بانک مرکزی	سیاست‌های مالی، بانکداری، بودجه‌ریزی، سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، توسعه پایدار، برنامه‌های توسعه ملی
۴	کمیسیون صنعت، تجارت و رقابت‌پذیری	وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت	صنایع، تجارت داخلی و خارجی، توسعه صادرات، معادن، پتروشیمی، بهبود فضای کسب‌وکار
۵	کمیسیون انرژی و منابع طبیعی	وزارت نفت، وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان منابع طبیعی	نفت، گاز، انرژی‌های تجدیدپذیر، برق، آب، مدیریت منابع طبیعی
۶	کمیسیون سیاست خارجی و امنیت ملی	وزارت امور خارجه، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، شورای عالی امنیت ملی	روابط بین‌المللی، امنیت داخلی و خارجی، دفاع، اطلاعات، سیاست منطقه‌ای
۷	کمیسیون بهداشت و سلامت	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان هلال‌احمر	بهداشت عمومی، درمان، دارو، پیشگیری، بیمه‌های درمانی، امداد و نجات
۸	کمیسیون امور داخلی کشور و نظام اداری	وزارت کشور، سازمان ثبت‌احوال، سازمان اداری و استخدامی کشور	سیاست داخلی، مدیریت شهری، امور روستایی، شوراها، خدمات اداری و استخدامی، اصلاح ساختار اداری، ثبت‌احوال
۹	کمیسیون زیرساخت و عمران	وزارت راه و شهرسازی، وزارت نیرو، سازمان برنامه‌و بودجه	مسکن، حمل‌ونقل، توسعه راه‌ها، پروژه‌های عمرانی کلان، زیرساخت‌های شهری و روستایی
۱۰	کمیسیون فرهنگ، هنر، گردشگری و رسانه	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، شورای عالی انقلاب فرهنگی	فرهنگ، هنر، تبلیغات، رسانه‌ها، فضای مجازی، گردشگری، میراث‌فرهنگی
۱۱	کمیسیون کشاورزی، محیط زیست	وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط زیست	کشاورزی، منابع طبیعی، محیط زیست، شیلات، دامداری، جنگل‌ها، تغییرات اقلیمی، مدیریت بحران منابع طبیعی
۱۲	کمیسیون قضایی	وزارت دادگستری، قوه قضائیه	قوانین و مقررات، حقوق شهروندی، نظارت بر قوانین قضایی، توسعه عدالت
۱۳	کمیسیون فناوری اطلاعات و امنیت سایبری	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان فناوری اطلاعات، شورای عالی فضای مجازی	دولت الکترونیک، دیجیتال‌سازی، هوش مصنوعی، امنیت سایبری، داده‌های کلان، ارتباطات و فناوری اطلاعات

۳-۳. الگوی تلفیقی وظایف دولت و مجلس

در ساختار فعلی قوه مقننه جمهوری اسلامی و همچنین بسیاری از کشورها از جمله آلمان و ایالات متحده [۱] از ترکیبی از این الگوها استفاده می‌شود. یعنی کمیسیون‌ها براساس تلفیقی از حوزه‌های عملکرد و وظایف دولت و مجلس دسته‌بندی می‌شوند، به این نحو که تعدادی از کمیسیون‌ها مانند کمیسیون اداری مجلس و کمیسیون قوانین در ساختار کنگره ایالات متحده ناظر به وظایف مجلس بوده و بقیه کمیسیون‌ها ناظر به حوزه‌های وظایف وزارتخانه‌هاست. البته در این الگو ممکن است حوزه‌های مربوط به چند وزارتخانه در یک کمیسیون جمع شده و در یک کمیسیون بحث و بررسی شوند؛ مانند کمیسیون آموزش و تحقیقات در مجلس شورای اسلامی که لوایح و طرح‌های حوزه‌های مربوط به دو وزارتخانه «آموزش و پرورش» و «علوم تحقیقات و فناوری» را مورد بررسی قرار می‌دهد.

در این الگو تا حد زیادی مسائل مختلف کشور تحت پوشش قرار گرفته و کمیسیون‌ها می‌توانند به صورت نسبتاً تخصصی در نظارت و تقنین تأثیرگذار باشند، اما از طرفی شفافیت در وظایف هر یک از کمیسیون‌ها مشهود نبوده و امکان هم‌پوشانی مسائل یا تعیین قطعی یک کمیسیون به عنوان کمیسیون صالح به رسیدگی به مسئله تقنینی یا نظارتی، دشوار است. از طرف دیگر نیز ممکن است بعضی کمیسیون‌ها به دلیل گستره زیاد موضوعات با تراکم دستورات مواجه شده و به همین دلیل، توازن فعالیت کمیسیون‌ها برهم بخورد که منجر به تأخیر در رسیدگی به بعضی از موضوعات در برخی کمیسیون‌ها باشد. همان‌گونه که این مسئله در برخی کمیسیون‌ها در ادوار مختلف وجود داشته و در نمودارهایی به صورت تفصیلی در گزارش ارزیابی و آمار مورد بررسی قرار گرفت.

۳-۴. الگوی موضوعات کلی

این دسته‌بندی که در کشورهایی از جمله فرانسه اجرا می‌شود، با رویکرد ورود و دخالت حداقلی مجلس در کار دولت اتخاذ شده است [۱]. در این الگو، تعداد کمیسیون‌های مجلس در حداقلی‌ترین تعداد ممکن بوده و تلاش شده است تا حد امکان حوزه‌های نزدیک به یکدیگر در هم ادغام شده و در یک کمیسیون به آنها پرداخته شود. برای تأکید بر کم بودن تعداد کمیسیون‌ها، در اصل چهل و سوم قانون اساسی فرانسه تعداد کمیسیون‌ها محدود به ۶ عدد شده است تا نتوان از این تعداد فراتر رفت، اما اینکه در هر دوره این ۶ کمیسیون به چه شکلی تقسیم وظایف کرده و حوزه‌های مختلف را پوشش دهند تابع تصمیم خود مجلسین است. برای مثال مجموع حوزه‌ها را می‌توان به صورت زیر و در قالب تعداد محدودی کمیسیون جایابی کرد:

- کمیسیون‌های اقتصادی: متولی امور مالی، بودجه، بانکداری، سرمایه‌گذاری، تجارت و ...
- کمیسیون‌های اجتماعی: متولی امور رفاه اجتماعی، بهداشت، آموزش، کار و ...
- کمیسیون‌های سیاسی: متولی امور داخلی، روابط خارجی، امنیت ملی و ...
- کمیسیون‌های قضایی و حقوقی: متولی امور قضایی، قانونگذاری، حقوق بشر و ...
- کمیسیون‌های زیربنایی: متولی امور زیرساخت‌ها، حمل و نقل، انرژی، ارتباطات و ...
- کمیسیون‌های فرهنگی و آموزشی: متولی امور فرهنگ، آموزش، علم و فناوری و ...

همان‌گونه که بیان شد، این شیوه دسته‌بندی هرچند ممکن است منجر به کاهش دخالت مجلس در حوزه اجرا شود، اما در عین حال سبب تراکم طرح‌ها و لوایح در کمیسیون‌ها و همچنین هم‌پوشانی حوزه کاری کمیسیون‌ها با یکدیگر و عدم شفافیت وظایف آنها خواهد شد. البته لازم به تذکر است که این مزایا و معایب در نسبت با نظام‌های سیاسی و حقوقی مختلف می‌توانند متفاوت باشند و تأکید در این پژوهش در ذکر معایب و مزایا در نسبت با وضعیت نظام قانونگذاری در جمهوری اسلامی ایران است.

۵-۳. الگوی موضوعات جزئی

یکی از الگوهایی که بر مبنای رویکرد افزایش کمیسیون‌هاست تقسیم آنها براساس موضوعات جزئی تر است.

این عناوین براساس موضوعات حکمرانی می‌تواند به شرح ذیل باشد:

۱. آموزش و پرورش عمومی، ۲. آموزش فنی و حرفه‌ای (مهارت)، ۳. آموزش عالی، ۴. تحقیقات و فناوری، ۵. نوآوری،
۶. ساختار و تشکیلات کلان دولت، ۷. اشتغال، ۸. کار و کارآفرینی، ۹. بازنشستگی و خروج از خدمت، ۱۰. منابع انسانی و استخدام بخش عمومی، ۱۱. تشکل‌های صنفی، کارگری و کارفرمایی، ۱۲. احزاب و تشکل‌های سیاسی، ۱۳. نهادهای مدنی و سازمان‌های مردم‌نهاد، ۱۴. تعاون، ۱۵. مالیات، ۱۶. سیاست‌های اقتصادی (اقتصاد مقاومتی)، ۱۷. تولید، ۱۸. گمرک (صادرات و واردات)، ۱۹. شرکت‌های دولتی، ۲۰. تجارت و کسب‌وکار، ۲۱. بانک‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذاری، ۲۲. بیمه، ۲۳. فضای کسب‌وکار، ۲۴. بهره‌وری، ۲۵. مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، ۲۶. سرمایه‌گذاری خارجی، ۲۷. سیاست پولی و بانکی، ۲۸. بازار سرمایه، ۲۹. روابط بین‌الملل، ۳۰. سیاست خارجی، ۳۱. امور تابعیت و پناهندگی، ۳۲. دیپلماسی، ۳۳. دفاع، ۳۴. امنیت مرزها، ۳۵. نهادها و صنایع نظامی و دفاعی، ۳۶. اطلاعات و امنیت، ۳۷. امنیت ملی، ۳۸. انتخابات، ۳۹. شوراهای شهر و روستا، ۴۰. شهرداری‌ها، ۴۱. ثبت‌احوال، ۴۲. نظام آمار و برنامه‌ریزی، ۴۳. نفت، ۴۴. گاز، ۴۵. دیپلماسی انرژی، ۴۶. برق، ۴۷. سدها، ۴۸. نیروگاه‌ها، ۴۹. انرژی‌های نو و تجدیدپذیر، ۵۰. برنامه‌های پیشرفت، ۵۱. بودجه، ۵۲. نظارت بر بودجه (محاسبات عمومی)، ۵۳. بهداشت و درمان، ۵۴. امنیت غذایی، ۵۵. دارو و صنایع دارویی، ۵۶. بهزیستی، ۵۷. هلال احمر، ۵۸. مدیریت بحران، ۵۹. بیمه‌های اجتماعی، ۶۰. صنایع، ۶۱. معادن، ۶۲. مخابرات، ۶۳. هوا و فضا، ۶۴. ارتباطات و فناوری اطلاعات، ۶۵. مدیریت داده، ۶۶. دولت الکترونیک، ۶۷. راه‌وتراپری، ۶۸. مسکن، ۶۹. عمران شهری و روستایی، ۷۰. فرهنگ عمومی و سبک زندگی، ۷۱. هنر (سینما، تئاتر، موسیقی و...)، ۷۲. میراث فرهنگی، ۷۳. صنایع دستی، ۷۴. گردشگری و سفر، ۷۵. خانواده، ۷۶. ارشاد و تبلیغ، ۷۷. عفاف و حجاب، ۷۸. رسانه‌های جمعی، ۷۹. شفافیت و مبارزه با فساد (سلامت اداری)، ۸۰. مالکیت فکری، ۸۱. امنیت سایبری، ۸۲. فضای مجازی، ۸۳. صداوسیما، ۸۴. ورزش، ۸۵. جوانان، ۸۶. زنان، ۸۷. امور قضایی، ۸۸. تعزیرات حکومتی، ۸۹. ثبت اسناد و املاک، ۹۰. دادگستری‌ها، ۹۱. حقوقی (حقوق شهروندی، آیین دادرسی مدنی)، ۹۲. کشاورزی، ۹۳. دامپروری، ۹۴. منابع آب، ۹۵. دام و طیور، ۹۶. امنیت غذایی، ۹۷. شیلات، ۹۸. محیط زیست، ۹۹. جنگل‌ها و مراتع، ۱۰۰. هواشناسی، ۱۰۱. فناوری‌های نوین (هوش مصنوعی، بلاک چین و...).

یکی از دیگر الگوهایی که بر مبنای رویکرد افزایش کمیسیون‌هاست تقسیم آنها براساس عناوین «قوانین جامع» است.

در کشورهای مختلفی که قوانین جامع را به تصویب رسانده‌اند از جمله امریکا و فرانسه، تعداد این قوانین به چیزی حدود ۵۰ عنوان می‌رسد. در نظام حقوقی کشور نیز با توجه به بند «۱۰» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری^۱ مبنی بر حرکت نظام تقنینی کشور به سوی قوانین جامع این عناوین باید مورد توجه ویژه قرار گیرد. عناوین این قوانین بسته به تشخیص مجلس می‌تواند در یک قانون خاص مشخص شود یا تعیین آن به نهادهای دیگری مانند معاونت قوانین مجلس سپرده شود.

همچنین یکی از دیگر الگوهایی که بر مبنای رویکرد افزایش کمیسیون‌هاست تقسیم آنها براساس نظام مسائل کشور است. بر این اساس می‌توان به دسته‌بندی گروه‌های مطالعاتی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی اشاره کرد که براساس سابقه چندین ساله در مواجهه با مسائل کشور و به‌ویژه تعامل و مواجهه با موضوعات در دستور کار مجلس شورای اسلامی به تدریج شکل گرفته است.

۳-۶. الگوی تقسیم متوازن

در این الگو، کمیسیون‌ها عهده‌دار موضوع اختصاصی نبوده و همه نمایندگان مجلس براساس تخصص و تجارب خود به‌صورت متوازن در تعداد معینی از کمیسیون‌ها تقسیم خواهند شد. برای مثال مجلس، دارای ۳۰ کمیسیون خواهد بود که هر یک از این کمیسیون‌ها به‌صورت متوازن، دارای اعضای متخصص در حوزه‌های گوناگون حقوقی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و نظایر آن هستند که به قید قرعه تقسیم شده‌اند. این الگو موجب رسیدگی‌های چندوجهی خواهد بود و از سویی باب رسیدگی تخصصی با حضور کارشناسان خبره هر حوزه باز خواهد بود که تصمیم‌گیری سیاسی آن برعهده جمعی از نمایندگان با حوزه تخصص‌های مختلف است.

مبنای این الگو نیز نظام انتخاباتی جمهوری اسلامی ایران است که اساساً مطابق قانون اساسی انتخابات بر مبنای صلاحیت‌های تخصصی صورت نمی‌گیرد. بنابراین جایگاه سیاسی مجلس که متشکل از اقلیت گوناگون جامعه است اقتضا می‌کند که کمیسیون‌ها تابع تخصص نمایندگان نباشد؛ بلکه متناسب با موضوعات مطروحه که به‌صورت اتفافی و به ترتیب به کمیسیون‌ها ارجاع می‌شود از کارشناسان و متخصصان بهره گرفته تا تصمیم سیاسی در مجلس براساس نظرات کارشناسی اتخاذ شود.

۴. الگوی پیشنهادی

با توجه به آنچه بیان شد الگوی مناسبی که تلفیقی از موضوعات پیش‌گفته را در خود داشته باشد، مبتنی بر اصول «متناسب‌سازی»، «منطقی‌سازی»، «چابک‌سازی»، «کلان‌نگری»، «پرهیز از موازی‌کاری»، «پرهیز از تداخل وظایف»، «نگاه ملی»، «افزایش تعداد کمیسیون‌ها»، «انسجام و نظام‌مندی»، «مسئله‌محوری»، «انعطاف‌پذیری و پویایی»، «روزآمدی و آینده‌نگری»، «توجه به رویکرد قوانین جامع»، «تفکیک و تخصص‌گرایی»، «تناسب با ساختار اجرایی» اصلاح و بازنگری در عناوین و شرح وظایف کمیسیون‌های داخلی مجلس ضروری به نظر می‌رسد.

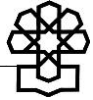
۱. «تعیین عناوین قوانین جامع، تبویب، تنقیح و تعیین شناسه قوانین موجود کشور...».

در این تقسیم‌بندی تلاش شده است تا با در نظر گرفتن نظام موضوعات حوزه قانونگذاری و در نظر داشتن نگاشت نهادی و ساختاری در بخش دولتی و قضایی کشور و توجه به عناوین قوانین جامع، طبقه‌بندی به شرح ذیل ارائه شود.

۴-۱. کمیسیون‌های تخصصی دائمی

جدول ۴. نمای کلی کمیسیون‌های تخصصی پیشنهادی مجلس شورای اسلامی

آموزش عالی، پژوهش و فناوری	آموزش و پرورش و فنی و حرفه‌ای	امنیتی دفاعی	حکمرانی ملی و محلی	امور خارجی
عمران شهری و روستایی	راه و ترابری	برنامه، بودجه و محاسبات عمومی	تجارت و بازرگانی	امور مالی
سلامت و بهداشت	ورزش	نظام اداری و استخدامی	صنعت و معدن	انرژی
نظام قانونگذاری	قضایی	اجتماعی و توانمندسازی	تعاون	محیط زیست، کشاورزی و منابع
امور مدنی و خانواده	فرهنگ و هنر	گردشگری و میراث فرهنگی	رسانه و فضای مجازی	

لازم به ذکر است مصادیق مذکور در جدول به صورت تمثیلی بوده و حصری نیست.

جدول ۵. جدول تفصیلی عناوین پیشنهادی کمیسیون‌ها

عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	حوزه‌های موضوعی (آیین‌نامه داخلی)	عنوان کمیسیون (اصلاحی)	حوزه‌های موضوعی	قوانین جامع مرتبط	دستگاه‌های مرتبط
آموزش، تحقیقات و فناوری	<ul style="list-style-type: none"> آموزش و پرورش عمومی آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزش عالی تحقیقات و فناوری 	آموزش عالی، پژوهش و فناوری	<ul style="list-style-type: none"> مخابرات^۱ ارتباطات و فناوری اطلاعات^۲ پست مدیریت داده^۳ فناوری‌های نوین (هوش مصنوعی، بلاک‌چین و...)^۴ هوا و فضا^۵ زیست‌بوم نوآوری^۶ آموزش عالی 	<ul style="list-style-type: none"> آموزش عالی، پژوهش؛ فناوری اطلاعات و ارتباطات فناوری 	<ul style="list-style-type: none"> شورای عالی انقلاب فرهنگی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رئیس‌جمهور بنیاد ملی نخبگان شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری (عتف) وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات سازمان فناوری اطلاعات ایران سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی شرکت ارتباطات زیرساخت شرکت ملی پست جمهوری اسلامی ایران پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات سازمان فضای ایران پژوهشگاه فضای ایران

۱. شامل موضوعاتی نظیر فناوری‌های مخابراتی، شبکه‌های سیمی، فیبر نوری، زیرساخت‌های ارتباطی.

۲. شامل موضوعاتی نظیر اینترنت، محاسبات ابری، نرم‌افزار و برنامه‌نویسی، شبکه ملی اطلاعات.

۳. شامل موضوعاتی نظیر قوانین داده یکپارچگی داده، حکمرانی داده، امنیت داده، داده‌های کلان.

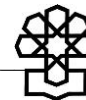
۴. شامل موضوعاتی نظیر هوش مصنوعی، اینترنت اشیا، یادگیری ماشینی، واقعیت‌افزوده، فناوری‌های زیستی، فناوری‌های ابری، فناوری‌های کوانتومی، رباتیک، بلاک‌چین.

۵. شامل موضوعاتی نظیر ماهواره، اکتشافات فضایی، طراحی و ساخت هواپیما، سیستم‌های ارتباطات ماهواره‌ای، ایستگاه‌های فضایی.

۶. شامل موضوعاتی نظیر استارت‌آپ‌ها و شرکت‌های دانش‌بنیان، شتاب‌دهنده‌ها و مراکز رشد، حمایت از ایده‌های نوآورانه و خلاقانه، اکوسیستم کارآفرینی و نوآوری، جذب سرمایه‌گذاری برای نوآوری‌ها، آموزش و توانمندسازی نیروی انسانی نوآور، شبکه‌های همکاری بین نوآوران و صنعت، زیرساخت‌های نوآوری (فضاهای کار اشتراکی، آزمایشگاه‌ها و...)، سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری زیست‌بوم نوآوری، ارزیابی و پایش عملکرد زیست‌بوم نوآوری.

عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	حوزه‌های موضوعی (آیین‌نامه داخلی)	عنوان کمیسیون (اصلاحی)	حوزه‌های موضوعی	قوانین جامع مرتبط	دستگاه‌های مرتبط
		آموزش، پرورش، فنی و حرفه‌ای	<ul style="list-style-type: none"> آموزش و پرورش عمومی^۱ آموزش فنی و حرفه‌ای (مهارت)^۲ 	آموزش و پرورش	<ul style="list-style-type: none"> شورای عالی انقلاب فرهنگی وزارت آموزش و پرورش معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رئیس‌جمهور بنیاد ملی نخبگان سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور سازمان آموزش و پرورش استثنایی سازمان ملی پرورش استعدادها درخشان سازمان نهضت سوادآموزی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی سازمان مدارس غیردولتی و توسعه مشارکت‌های مردمی سازمان دانش‌آموزی
اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> اشتغال تعاون امور اداری و استخدامی کار 	اجتماعی و توانمندسازی	<ul style="list-style-type: none"> اشتغال و کارآفرینی^۳ تشکل‌های صنفی، کارگری و کارفرمایی^۴ ایثارگران و جانبازان^۵ 	<ul style="list-style-type: none"> کار و اشتغال بیمه تأمین اجتماعی 	<ul style="list-style-type: none"> وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی صندوق‌های بازنشستگی سازمان تأمین اجتماعی بنیاد شهید و امور ایثارگران

- شامل موضوعاتی نظیر مهدکودک‌ها و پیش‌دبستانی‌ها، مقاطع تحصیلی ابتدایی و متوسطه، سوادآموزی و آموزش همگانی، مدارس دولتی و غیردولتی، هزینه، سرانه و شهریه • آموزش و پرورش، امور مرتبط با معلمان و مدرسان، برنامه‌های درسی و محتوای آموزشی، فناوری‌های آموزشی و هوشمندسازی مدارس، آموزش‌های ویژه (دانش‌آموزان با نیازهای خاص).
- شامل موضوعاتی نظیر مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، دوره‌های مهارتی کوتاه‌مدت و بلندمدت، استانداردهای مدارک فنی و حرفه‌ای.
- شامل موضوعاتی نظیر سیاست‌های اشتغال‌زایی، توسعه کسب‌وکارهای خانگی، توسعه کارآفرینی در مناطق محروم.
- شامل موضوعاتی نظیر اتحادیه‌های صنفی، سندیکاهای کارگری، تشکل‌های کارفرمایی، انجمن‌های تخصصی، شوراهای اسلامی کار.
- شامل موضوعاتی نظیر امور مربوط به ایثارگران، امور مربوط به خانه‌های شهدا، پشتیبانی از ایثارگران، امور مرتبط با جانبازان.

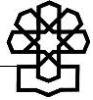

عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	حوزه‌های موضوعی (آیین‌نامه داخلی)	عنوان کمیسیون (اصلاحی)	حوزه‌های موضوعی	قوانین جامع مرتبط	دستگاه‌های مرتبط
	• روابط کار		• بیمه‌های اجتماعی ^۱ • صندوق‌های بازنشستگی ^۲ • نهادهای حمایتی و محرومیت‌زدایی ^۳		• نهادهای حمایتی و انتقالی • سازمان بهزیستی
		تعاون	تعاون ^۴	تعاون	اتاق تعاون ایران وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
		امنیتی - دفاعی	• دفاع ^۵ • امنیت مرزها ^۶ • نهادها و صنایع نظامی و دفاعی ^۷ • اطلاعات و امنیت ملی ^۸	• اطلاعات و امنیت • نظامی و انتظامی	• شورای عالی امنیت ملی • ستاد کل نیروهای مسلح • شورای امنیت کشور • وزارت اطلاعات • وزارت امور خارجه • وزارت کشور • وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح • ستاد مبارزه با مواد مخدر • سپاه پاسداران انقلاب اسلامی • ارتش جمهوری اسلامی ایران • نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران

۱. شامل موضوعاتی نظیر سازمان تأمین اجتماعی، صندوق بازنشستگی کشوری، صندوق بازنشستگی نیروهای مسلح، بیمه بیکاری، بیمه درمانی کارکنان دولت، بیمه درمانی روستاییان و عشایر، بیمه سلامت همگانی، بیمه‌های تکمیلی درمان، بیمه‌های بازنشستگی بخش خصوصی، بیمه‌های اجتماعی کارگران ساختمانی.
۲. شامل موضوعاتی نظیر صندوق بازنشستگی کشوری، صندوق بازنشستگی نیروهای مسلح، صندوق بازنشستگی کارکنان نفت، صندوق بازنشستگی کارکنان بانک‌ها، صندوق بازنشستگی کارکنان آموزش و پرورش، صندوق بازنشستگی کارکنان وزارت بهداشت، صندوق بازنشستگی کارکنان شرکت‌های دولتی، صندوق بازنشستگی کارگران ساختمانی، صندوق بازنشستگی کارکنان بخش خصوصی، صندوق بازنشستگی کارکنان شهرداری‌ها.
۳. شامل موضوعاتی نظیر کمیته امداد امام خمینی، بنیاد برکت (ستاد اجرایی فرمان امام (ره)، بنیاد علوی (بنیاد مستضعفان)، گروه‌های جهادی بسیج سازندگی.
۴. شامل موضوعاتی نظیر تشکل‌های حوزه تعاونی کشور، اقتصاد تعاونی‌ها، تعاونی‌های بخش‌های مختلف کشور (تعاونی مصرف، تعاون کشاورزی، تعاونی مسکن و...)، اتاق تعاون ایران.
۵. شامل موضوعاتی نظیر آموزش نظامی و دفاعی، تهدیدات نظامی، سربازی، فناوری‌های دفاعی، اتحادها و پیمان‌های دفاعی، سیستم‌های دفاعی و تسلیحاتی.
۶. شامل موضوعاتی نظیر تهدیدات مرزی، انسداد مرزها، مدیریت مرزها، امنیت مرزهای هوایی، دریایی و زمینی، همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی.
۷. شامل موضوعاتی نظیر وزارت دفاع و ستاد کل نیروهای مسلح، نهادهای نظامی (ارتش، سپاه پاسداران، نیروی انتظامی و...)، نیروهای نظامی (نیروی زمینی، هوایی، دریایی، پدافند و...)، تحقیق و توسعه صنایع دفاعی، زیرساخت‌های دفاعی، تسلیحات و تجهیزات نظامی، صنایع موشکی.
۸. شامل موضوعاتی نظیر امنیت اطلاعات، نهادهای امنیتی، تهدیدات امنیتی، امنیت سایبری، جنگ سایبری، سازمان‌های اطلاعاتی، تروریسم قوانین امنیتی.

عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	حوزه‌های موضوعی (آیین‌نامه داخلی)	عنوان کمیسیون (اصلاحی)	حوزه‌های موضوعی	قوانین جامع مرتبط	دستگاه‌های مرتبط
امور داخلی کشور و شوراها	<ul style="list-style-type: none"> سیاست داخلی شوراها امور غیر عمرانی شهرداری‌ها ثبت‌احوال 	حکمرانی ملی و محلی	<ul style="list-style-type: none"> حکمرانی مردمی^۱ انتخابات^۲ ثبت‌احوال^۳ مدیریت بحران^۴ شوراهای شهر و روستا و شهرداری‌ها^۵ 	<ul style="list-style-type: none"> تقسیمات کشوری و مدیریت محلی تشکل‌های مدنی و احزاب نظام‌های صنفی و حرفه‌ای انتخابات 	<ul style="list-style-type: none"> وزارت کشور شورای عالی استان‌ها شهرداری‌های سراسر کشور سازمان مدیریت بحران کشور سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور سازمان ثبت‌احوال کشور
امنیت ملی و سیاست خارجی	<ul style="list-style-type: none"> سیاست و روابط خارجی دفاع اطلاعات امنیت 	امور خارجی	<ul style="list-style-type: none"> سیاست خارجی و روابط بین‌الملل^۶ امور پناهندگی^۷ 	سیاست خارجه و روابط بین‌الملل	<ul style="list-style-type: none"> شورای عالی امنیت ملی وزارت امور خارجه وزارت کشور سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ارتش جمهوری اسلامی ایران
		نظام اداری و استخدامی	<ul style="list-style-type: none"> ساختار و تشکیلات کلان دولت^۸ دولت الکترونیک^۹ منابع انسانی و استخدام بخش 	اداری و استخدامی	<ul style="list-style-type: none"> سازمان اداری و استخدامی کشور ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز سازمان ملی بهره‌وری

۱. شامل موضوعاتی نظیر سازمان‌های مردم‌نهاد، تشکل‌های صنفی غیراقتصادی، مشارکت مردمی در نظام اداری و اقتصادی کشور.
۲. شامل موضوعاتی نظیر انتخابات ریاست‌جمهوری، مجلس، خیرگان و شوراهای شهر و روستا، همه‌پرسی، احزاب و گروه‌های سیاسی، نظارت بر انتخابات، مدل‌های انتخاباتی، اخلاق سیاسی و انتخابات، انتخابات و مشارکت مردمی.
۳. شامل موضوعاتی نظیر ثبت ولادت، ثبت وفات، صدور شناسنامه، ثبت ازدواج و طلاق، تغییر نام و نام خانوادگی، ثبت‌احوال و مهاجرت، مدیریت اطلاعات هویتی.
۴. شامل موضوعاتی نظیر برنامه‌ریزی و پیش‌بینی بحران، شناسایی و ارزیابی ریسک‌ها، مدیریت بحران‌های طبیعی (زلزله، سیل، طوفان و...)، قوانین و مقررات حوزه مدیریت بحران.
۵. شامل موضوعاتی نظیر انتخابات شوراهای شهر و روستا، مدیریت شهری، وظایف و اختیارات شوراهای شهر و روستا، برنامه‌ریزی شهری و روستایی، مدیریت خدمات شهری و روستایی، مشارکت مردمی در شوراها و شهرداری‌ها، مدیریت مالی و بودجه شهرداری‌ها، مدیریت ترافیک و حمل‌ونقل شهری، توسعه پایدار شهری و روستایی.
۶. شامل موضوعاتی نظیر مذاکرات بین‌المللی، سفارتخانه‌ها، قدرت نرم و دیپلماسی عمومی، امنیت بین‌الملل، نهادهای بین‌المللی، سازمان‌های بین‌المللی.
۷. شامل موضوعاتی نظیر مهاجرت غیرقانونی، ایرانیان خارج از کشور، سیاست‌های مهاجرتی، ملاحظات امنیتی پناهندگی.
۸. شامل موضوعاتی نظیر تشکیل دستگاه‌های اجرایی، ادغام و تفکیک دستگاه‌های اجرایی، حذف و انحلال دستگاه‌های اجرایی، تصویب اساسنامه‌های سازمان‌ها و نهادها، وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی.
۹. شامل موضوعاتی نظیر خدمات الکترونیک، پروژه‌های دولت الکترونیک، سامانه‌های الکترونیک، یکپارچه‌سازی سیستم‌های دولتی، استانداردهای دولت الکترونیک.

عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	حوزه‌های موضوعی (آیین‌نامه داخلی)	عنوان کمیسیون (اصلاحی)	حوزه‌های موضوعی	قوانین جامع مرتبط	دستگاه‌های مرتبط
			عمومی ^۱ • بهره‌وری ^۲ • شفافیت و مبارزه با فساد (سلامت اداری) ^۳		
اقتصادی	• اقتصاد و دارایی • بازرگانی داخلی • بازرگانی خارجی	تجارت و بازرگانی	• تجارت و فضای کسب‌وکار ^۴ • گمرک (صادرات و واردات) ^۵ • مناطق آزاد و ویژه اقتصادی ^۶ • سرمایه‌گذاری خارجی ^۷	مناطق آزاد و ویژه اقتصادی	• وزارت اقتصاد • دبیرخانه مناطق آزاد • سازمان توسعه تجارت ایران • وزارت صنعت، معدن و تجارت • سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان • سازمان ملی استاندارد • مرکز ملی رقابت (شورای رقابت) • دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد • تجاری، صنعتی و ویژه اقتصادی
		امور مالی	• بیمه ^۸ • بازار سرمایه ^۹ • بانک‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذاری ^{۱۰}	• بیمه • بانکداری • پولی و مالی • مالیات	• وزارت امور اقتصادی و دارایی • بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران • بیمه مرکزی ایران • سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های

۱. شمال موضوعاتی نظیر استخدام بخش دولتی، آموزش و توسعه کارکنان، حقوق و دستمزد در بخش عمومی، مدیریت عملکرد و ارزیابی کارکنان، برنامه‌ریزی نیروی انسانی، انتصاب و ارتقای مدیران، شایستگی و نظام شایسته‌سالاری، بازنشستگی و خروج از خدمت.
۲. شامل موضوعاتی نظیر نظام بهره‌وری ملی، بهره‌وری نیروی کار، بهره‌وری شرکت‌های دولتی، نقشه راه بهره‌وری بخش‌های تخصصی.
۳. شامل موضوعاتی نظیر شفافیت، دسترسی آزاد به اطلاعات، قوانین و مقررات ضدفساد، شفافیت در قراردادهای دولتی، گزارشگران فساد، تعارض منافع، مبارزه با فساد، سلامت اداری، تخلفات اداری، مبارزه با رشوه.
۴. شامل موضوعاتی نظیر نظام مجوزها، فضای رقابتی در کسب‌وکارها، قوانین و مقررات کسب‌وکارها، رقابت بین‌المللی، شاخص‌های ارزیابی فضای کسب‌وکار.
۵. شامل موضوعاتی نظیر تسهیل فرایندهای صادرات و واردات، حقوق و عوارض گمرکی، مبارزه با قاچاق کالا، توسعه زیرساخت‌های گمرکی.
۶. شامل موضوعاتی نظیر تشکیل و انحلال مناطق آزاد، تنظیم‌گری مناطق آزاد، نظارت بر عملکرد مناطق آزاد، امور تقنینی مرتبط با مناطق آزاد.
۷. شامل موضوعاتی نظیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، مبادلات و موافقت‌نامه‌های سرمایه‌گذاری خارجی، تسهیل‌گری در پروژه‌های مشترک، تسهیل دیپلماسی اقتصادی.
۸. شامل موضوعاتی نظیر بیمه‌های شخصی، بیمه‌های تجاری، سرمایه‌گذاری بیمه‌ها، تنظیم‌گری بیمه‌ها.
۹. شامل موضوعاتی نظیر بورس اوراق بهادار، فرابورس، بورس کالا، بازار مشتقات سرمایه، تنظیم‌گری انتشار انواع اوراق.
۱۰. شامل موضوعاتی نظیر بانک‌های دولتی، بانک‌های خصوصی، قانون بانکداری، بانکداری اسلامی، تسهیلات بانک‌ها، مدیریت ریسک و اعتبارسنجی.

عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	حوزه‌های موضوعی (آیین‌نامه داخلی)	عنوان کمیسیون (اصلاحی)	حوزه‌های موضوعی	قوانین جامع مرتبط	دستگاه‌های مرتبط
			<ul style="list-style-type: none"> سیاست پولی و بانکی^۱ مالیات^۲ سیاست‌های اقتصادی (اقتصاد مقاومتی)^۳ شرکت‌های دولتی^۴ 	<ul style="list-style-type: none"> مصرف 	<ul style="list-style-type: none"> اقتصادی و فنی ایران سازمان امور مالیاتی کشور گمرک جمهوری اسلامی ایران سازمان حسابرسی ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی شرکت مادر تخصصی سرمایه‌گذاری‌های خارجی ایران سازمان خصوصی‌سازی دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد تجاری، صنعتی و ویژه اقتصادی
<ul style="list-style-type: none"> برنامه بودجه نظارت برنامه‌بودجه دیوان محاسبات امور مالی مجلس آمار و خدمات عمومی فنی 	برنامه و بودجه و محاسبات عمومی	<ul style="list-style-type: none"> قوانین بودجه^۵ نظام آمار و نظارت بر بودجه (محاسبات عمومی)^۶ امور مالی مجلس^۷ برنامه‌های پیشرفت^۸ 	<ul style="list-style-type: none"> آمار، برنامه‌بودجه محاسبات عمومی اموال و معاملات دولتی 	<ul style="list-style-type: none"> سازمان برنامه‌بودجه کشور دیوان محاسبات کشور 	

۱. شامل موضوعاتی نظیر تورم، نرخ ارز، نقدینگی، ناترازی نظام بانکی، نرخ بهره، سیاست ارزی، مدیریت نقدینگی و حسابرسی.

۲. شامل موضوعاتی نظیر اصلاح ساختار مالیاتی، مالیات بر ارزش‌افزوده، پایه‌های مالیاتی، هوشمندسازی نظام مالیاتی و مالیات شرکت‌های دانش‌بنیان.

۳. شامل موضوعاتی نظیر تقویت تولید ملی، اقتصاد درون‌زا، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، خصوصی‌سازی و واگذاری.

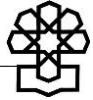
۴. شامل موضوعاتی نظیر حکمرانی شرکت‌های دولتی، شفافیت و کارآمدسازی شرکت‌های دولتی.

۵. شامل موضوعاتی نظیر درآمدهای عمومی دولت، هزینه‌های عمومی دولت، جداول بودجه، بودجه عمومی دولت.

۶. شامل موضوعاتی نظیر بررسی عملکرد دیوان محاسبات، گزارش تفریغ بودجه، نظارت بر کلیه منابع و مصارف دولت، حسابرسی حساب‌های درآمد و هزینه و سایر دریافت‌ها و پرداخت‌ها، نظارت بر اجرای مقررات بودجه، نظارت بر کلیه منابع و مصارف مؤسسات غیردولتی در موارد استفاده از بودجه.

۷. شامل موضوعاتی نظیر نظارت و مراقبت بر اجرای مقررات بودجه و امور مالی، نحوه هزینه‌کرد امور مالی، عملکرد بودجه سالانه مجلس، نظارت بر اموال و اشیای منقول و غیرمنقول مجلس.

۸. شامل موضوعاتی نظیر راهبری برنامه پیشرفت، نظارت بر برنامه پیشرفت، پایش شاخص‌های پیشرفت، برنامه پیشرفت منطقه‌ای، آمایش سرزمین.

عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	حوزه‌های موضوعی (آیین‌نامه داخلی)	عنوان کمیسیون (اصلاحی)	حوزه‌های موضوعی	قوانین جامع مرتبط	دستگاه‌های مرتبط
			• برنامه‌ریزی ^۱		
صنایع و معادن	<ul style="list-style-type: none"> • صنایع • پست • مخابرات • معادن • پتروشیمی • صنایع هوافضا • ارتباطات 	صنعت و معدن	<ul style="list-style-type: none"> • صنایع^۲ • معادن^۳ • تولید^۴ 	<ul style="list-style-type: none"> • صنعت • معدن 	<ul style="list-style-type: none"> • وزارت صنعت، معدن و تجارت • سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور • سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران (شرکت مادر تخصصی) • سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران (مادر تخصصی) • سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان • سازمان ملی استاندارد • مرکز ملی رقابت (شورای رقابت)
عمران	<ul style="list-style-type: none"> • راه‌وترابری • مسکن • عمران شهری • عمران روستایی • امور عمرانی شهرداری‌ها و دهیاری‌ها 	عمران شهری و روستایی	<ul style="list-style-type: none"> • مسکن^۵ • عمران شهری و روستایی 	<ul style="list-style-type: none"> • مسکن و شهرسازی 	<ul style="list-style-type: none"> • وزارت راه و شهرسازی • سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای • سازمان ملی زمین و مسکن
		راه‌وترابری	• راه‌وترابری ^۶	• حمل‌ونقل	• وزارت راه و شهرسازی

۱. شامل موضوعاتی نظیر نظام آمار کشور، برنامه‌ریزی منطقه‌ای، قوانین برنامه‌ریزی.

۲. شامل موضوعاتی نظیر سیاست‌های صنعتی، تولید، صنایع بزرگ (فولاد، پتروشیمی، مس و...)، صنایع کوچک و متوسط، صنایع، بخشی (خودروسازی، لوازم‌خانگی، چوب و کاغذ و...)، مدیریت صنایع، حمایت از صنایع، تسهیل و رفع موانع شرکت‌های صنعتی، صنایع ماشین‌سازی.

۳. شامل موضوعاتی نظیر بهره‌مالکانه معادن، اکتشاف معادن، استخراج معادن، معادن فلزی و غیرفلزی، ایمنی و سلامت در معادن، قوانین و مقررات نیروی انسانی معادن.

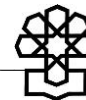
۴. شامل موضوعاتی نظیر قوانین حمایت از تولید، مدیریت واردات کالاهای مشابه داخل، تولید ملی، سیاستگذاری صنعتی، بومی‌سازی محصولات، انتقال فناوری تولید، تولید پایدار.

۵. شامل موضوعاتی نظیر برنامه‌ریزی شهری برنامه‌ریزی روستایی، زیرساخت‌های شهری، زیرساخت‌های روستایی...

۶. شامل موضوعاتی نظیر جاده‌ها و بزرگراه‌ها، ایمنی راه‌ها، حمل‌ونقل هوشمند، حمل‌ونقل عمومی، حمل‌ونقل جاده‌ای.

عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	حوزه‌های موضوعی (آیین‌نامه داخلی)	عنوان کمیسیون (اصلاحی)	حوزه‌های موضوعی	قوانین جامع مرتبط	دستگاه‌های مرتبط
			<ul style="list-style-type: none"> حمل‌ونقل ریلی و راه‌آهن^۱ فرودگاه‌ها و هواپیما^۲ کشتیرانی و خطوط دریایی^۳ 		<ul style="list-style-type: none"> سازمان هواپیمایی کشوری سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران سازمان بنادر و دریانوردی شرکت شهر فرودگاهی امام خمینی
انرژی	<ul style="list-style-type: none"> نفت گاز برق سدها و نیروگاه‌های آبی و برقی انرژی اتمی انرژی‌های نو 	انرژی	<ul style="list-style-type: none"> نفت^۴ گاز^۵ دیپلماسی انرژی^۶ برق^۷ سدها^۸ نیروگاه‌ها^۹ انرژی‌های نو و تجدیدپذیر^{۱۰} فراورده‌های نفتی (پتروشیمی، پالایشگاه و...)^{۱۱} 	<ul style="list-style-type: none"> برق و انرژی‌های نوین نفت و گاز آب 	<ul style="list-style-type: none"> وزارت نفت وزارت نیرو سازمان انرژی اتمی ایران شرکت ملی نفت ایران شرکت ملی گاز ایران شرکت ملی پخش و پالایش فراورده‌های نفتی ایران شرکت ملی صنایع پتروشیمی ایران شرکت مادر تخصصی مهندسی

- شامل موضوعاتی نظیر راه‌آهن، حمل‌ونقل ریلی، شبکه‌های ریلی، قطار مسافربری، ایستگاه‌های راه‌آهن، لجستیک ریلی.
- شامل موضوعاتی نظیر فرودگاه‌های داخلی و بین‌المللی، هواپیماهای مسافری، هواپیماهای باری، خدمات فرودگاهی، لجستیک هوایی.
- شامل موضوعاتی نظیر کشتی‌های باری، کشتی‌های مسافری، بنادر، کانال‌های آبی، ایمنی دریایی، لجستیک دریایی، همکاری‌های دریایی.
- شامل موضوعاتی نظیر اکتشاف نفت، استخراج نفت، بهینه‌سازی مصرف انرژی، تنوع‌سازی سید سوخت کشور، نفت و صنایع پتروشیمی، فراوری و پالایش نفت، قیمت‌گذاری نفت، فروش نفت، مدیریت منابع نفتی.
- شامل موضوعاتی نظیر اکتشاف گاز، گازرسانی، قوانین و مقررات صنعت گاز، مدیریت منابع گازی، انتقال و ذخیره‌سازی گاز، قیمت‌گذاری گاز.
- شامل موضوعاتی نظیر همکاری‌های منطقه‌ای در حوزه انرژی، شرکت‌های چندملیتی انرژی، دیپلماسی نفت و گاز، اوپک، توافق‌نامه‌های بین‌المللی انرژی.
- شامل موضوعاتی نظیر شبکه برق، تنظیم‌گری برق، قیمت‌گذاری برق، تولید برق، انتقال و توزیع برق، شبکه‌های هوشمند برق مدیریت مصرف بهینه برق.
- شامل موضوعاتی نظیر مدیریت منابع آب و سدها، سدها و کنترل سیلاب، ساخت و بهره‌برداری سدها، قوانین و مقررات حوزه سدسازی.
- شامل موضوعاتی نظیر مدیریت بهره‌برداری و نگهداری نیروگاه‌ها، نیروگاه‌های حرارتی (زغال‌سنگ، گاز، نفت)، نیروگاه‌های هسته‌ای، نیروگاه‌های سیکل ترکیبی، نیروگاه‌های برق‌آبی، نیروگاه‌های خورشیدی، نیروگاه‌های بادی، نیروگاه‌های زمین‌گرمایی، نیروگاه‌های زیست‌توده.
- شامل موضوعاتی نظیر انرژی خورشیدی، انرژی بادی، انرژی برق‌آبی، انرژی زمین‌گرمایی، انرژی زیست‌توده، انرژی امواج و جزرمد، فناوری‌های نوین در انرژی‌های تجدیدپذیر، ذخیره‌سازی انرژی تجدیدپذیر.
- شامل موضوعاتی نظیر پالایش نفت خام، تولید فراورده‌های نفتی (بنزین، گازوئیل، نفت سفید و...)، صنایع پتروشیمی و تولید محصولات پایه، قوانین و مقررات صنایع پالایش و پتروشیمی، صادرات فراورده‌های نفتی، بازارهای جهانی فراورده‌های نفتی.

عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	حوزه‌های موضوعی (آیین‌نامه داخلی)	عنوان کمیسیون (اصلاحی)	حوزه‌های موضوعی	قوانین جامع مرتبط	دستگاه‌های مرتبط
			• منابع آب ^۱		سهامی آب و فاضلاب کشور • شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران • شرکت مادر تخصصی مدیریت تولید، انتقال و توزیع نیروی برق ایران (توانیر)
کشاورزی، آب، منابع طبیعی و محیط زیست	• کشاورزی • منابع آب • دام و طیور • شیلات • محیط زیست • هواشناسی	محیط زیست، کشاورزی و منابع طبیعی	• کشاورزی ^۲ • دامپروری ^۳ • توسعه روستایی ^۴ • امنیت غذایی ^۵ • شیلات ^۶ • محیط زیست ^۷ • جنگل‌ها و مراتع ^۸ • هواشناسی ^۹	• کشاورزی و دامپروری • محیط زیست • منابع طبیعی	• وزارت جهاد کشاورزی • سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی • سازمان دامپزشکی کشور • سازمان امور عشایر • سازمان چای کشور • سازمان امور اراضی کشور • سازمان شیلات ایران • شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور • سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران • سازمان حفاظت محیط زیست • سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری

۱. شامل موضوعاتی نظیر آب‌های سطحی، آب‌های زیرزمینی، آب‌های شور و شیرین، آبیاری، بحران آب، آبیاری نوین.
۲. شامل موضوعاتی نظیر زراعت، باغداری، محصولات کشاورزی، محصولات اساسی، آب‌خاک، مکانیزاسیون کشاورزی، تنظیم‌گری محصولات کشاورزی.
۳. شامل موضوعاتی نظیر دام و طیور، دام‌های سبک و دام‌های سنگین، تغذیه دام، پرورش دام و طیور، بازاریابی و صادرات محصولات دامی، تنظیم‌گری محصولات دامی.
۴. شامل موضوعاتی نظیر توسعه روستایی، مهاجرت معکوس به روستاها، سیاست‌گذاری روستاها، تعاونی‌های روستایی، مدیریت روستا.
۵. شامل موضوعاتی نظیر تولید مواد غذایی، مقابله با بحران‌های غذایی، تنوع‌بخشی غذایی، خودکفایی محصولات اساسی، ذخیره و نگهداری مواد غذایی، تنظیم بازار کالاهای اساسی.
۶. شامل موضوعاتی نظیر پرورش ماهی، پرورش میگو، پرورش آبزیان، فراوری محصولات شیلات، فناوری‌های حوزه شیلات.
۷. شامل موضوعاتی نظیر تنوع زیستی، مدیریت پسماند، آلودگی هوا، آب، خاک و... تغییرات اقلیمی، قوانین و مقررات محیط زیستی.
۸. شامل موضوعاتی نظیر حفاظت از جنگل‌ها، حفاظت از مراتع، حفاظت از تنوع زیستی، مدیریت پایدار مراتع، جنگل‌ها و محیط‌بانان.
۹. شامل موضوعاتی نظیر پیش‌بینی وضعیت هوا، مدیریت بحران‌های طبیعی، مطالعه اقلیم، فناوری‌های نوین هواشناسی.

عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	حوزه‌های موضوعی (آیین‌نامه داخلی)	عنوان کمیسیون (اصلاحی)	حوزه‌های موضوعی	قوانین جامع مرتبط	دستگاه‌های مرتبط
					کشور • سازمان حفظ نباتات کشور • سازمان هواشناسی کشور
فرهنگی	• فرهنگ و هنر • ارشاد و تبلیغات • صداوسیما • ارتباطات جمعی • تربیت‌بدنی • جوانان، زنان و خانواده	فرهنگ و هنر	• ارشاد و تبلیغ ^۱ • فرهنگ عمومی و سبک زندگی ^۲ • جوانان و نوجوانان ^۳ • هنر (سینما، تئاتر، موسیقی و...) ^۴ • زنان ^۵	• فرهنگ • هنر • اوقاف و امور خیریه	• دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی • وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی • وزارت ورزش و جوانان • معاونت امور زنان ریاست‌جمهوری • سازمان اسناد و کتابخانه ملی • جمهوری اسلامی ایران • فرهنگستان زبان و ادب فارسی • سازمان اوقاف و امور خیریه • سازمان حج و زیارت • سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی
		میراث فرهنگی و گردشگری	• میراث فرهنگی و صنایع دستی ^۶ • گردشگری و سفر ^۷	گردشگری	• وزارت میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی
		رسانه و فضای مجازی	• فضای مجازی ^۸	رسانه	• مرکز ملی فضای مجازی کشور

۱. شامل موضوعاتی نظیر مراسم‌های مذهبی و دینی، نهادهای دینی و مذهبی، تبلیغ، فرهنگ دینی.

۲. شامل موضوعاتی نظیر آداب‌ورسوم ملی و محلی، زبان و گویش، رفتار و سبک زندگی، پوشش و مد، فرهنگ عمومی، عفاف و حجاب، صنایع خلاق.

۳. شامل موضوعاتی نظیر تفریح جوانان، اشتغال جوانان، رشد جوانان.

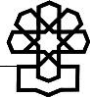
۴. شامل موضوعاتی نظیر سینما، تئاتر، موسیقی، هنرهای تجسمی، آموزش حوزه هنر، هنرهای دیجیتال، ادبیات و شعر.

۵. شامل موضوعاتی نظیر ارتقای جایگاه و رشد زنان، آموزش زنان، حمایت از زنان سرپرست خانوار.

۶. شامل موضوعاتی نظیر بناهای تاریخی، محوطه‌های باستانی، موزه‌ها و گنجینه‌ها، صنایع‌دستی، آثار باستانی.

۷. شامل موضوعاتی نظیر گردشگری سلامت، گردشگری پایدار، اقتصاد گردشگری، فرهنگ محلی و گردشگری، قوانین مربوط به هتل‌ها و اقامتگاه‌ها، قوانین مربوط به مراکز تفریحی و مراکز بین‌راهی، صنعت گردشگری.

۸. شامل موضوعاتی نظیر شبکه‌های اجتماعی، اخلاق در فضای مجازی، حکمرانی فضای مجازی.

عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	حوزه‌های موضوعی (آیین‌نامه داخلی)	عنوان کمیسیون (اصلاحی)	حوزه‌های موضوعی	قوانین جامع مرتبط	دستگاه‌های مرتبط
			• صداوسیما و رسانه‌های جمعی ^۱		• صداوسیما جمهوری اسلامی ایران • وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی • سازمان خبرگزاری جمهوری اسلامی • سازمان امور سینمایی و سمعی و بصری
بهداشت و درمان	• بهداشت و درمان • امداد • بهزیستی • تأمین اجتماعی • بیمه‌های اجتماعی • هلال احمر	سلامت و بهداشت	• بهداشت و درمان ^۲ • جمعیت و سالمندی ^۳ • دارو و صنایع دارویی ^۴ • بهزیستی ^۵ • هلال احمر ^۶	سلامت بیمه	• وزارت بهداشت، درمان و علوم پزشکی • سازمان بهزیستی کشور • سازمان غذا و دارو • سازمان انتقال خون ایران • سازمان بیمه سلامت ایران • سازمان فوریت‌های پیش بیمارستانی اورژانس کشور • فرهنگستان علوم پزشکی ایران • بنیاد امور بیماری‌های خاص
		ورزش	ورزش ^۷	ورزش	• وزارت ورزش و جوانان • فدراسیون‌های ورزشی • شورای عالی انقلاب فرهنگی
		امور مدنی و خانواده	• حقوق عامه و حقوق شهروندی	• مدنی و امور حسبی • آیین دادرسی مدنی	• ستاد قوه قضائیه • وزارت دادگستری

۱. شامل موضوعاتی نظیر صداوسیما، تلویزیون، رادیو، روزنامه و مجلات، سایت‌های خبری.
۲. شامل موضوعاتی نظیر سلامت عمومی، بهداشت عمومی، فناوری‌های پزشکی، بیمارستان‌ها و دانشگاه‌های علوم پزشکی، بیمه سلامت، تحقیقات پزشکی و بالینی، آموزش پزشکی، طب سنتی، سازمان‌های صنفی و تخصصی پزشکی (سازمان نظام‌پزشکی)، پرستاران.
۳. شامل موضوعاتی نظیر تغییرات جمعیت و پیری جمعیت، مدیریت سالمندی، افزایش جمعیت، افزایش نرخ باروری، درمان نازایی.
۴. شامل موضوعاتی نظیر تولید دارو، شرکت‌های دارویی، تحقیق و توسعه دارو، تنظیم‌گری دارو، قوانین و مقررات صنایع دارویی، داروهای سنتی و گیاهی.
۵. شامل موضوعاتی نظیر مددکاری اجتماعی، توان‌بخشی و بازتوانی، خدمات بهزیستی، خدمات روان‌شناختی و مشاوره.
۶. شامل موضوعاتی نظیر امداد و نجات، آموزش‌های عمومی، خدمات بهداشتی و درمانی در شرایط اضطرار.
۷. شامل موضوعاتی نظیر ورزش عمومی، ورزش قهرمانی، فدراسیون‌ها، المپیک و پارالمپیک، ورزش و سلامتی.

عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	حوزه‌های موضوعی (آیین‌نامه داخلی)	عنوان کمیسیون (اصلاحی)	حوزه‌های موضوعی	قوانین جامع مرتبط	دستگاه‌های مرتبط
			<ul style="list-style-type: none"> • ثبت اسناد و املاک^۱ • حقوق مدنی^۲ • خانواده^۳ • تابعیت 	<ul style="list-style-type: none"> • ثبت اسناد و املاک • مالکیت فکری 	<ul style="list-style-type: none"> • دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی • وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی • سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
قضایی و حقوقی	امور قضایی و حقوقی	قضایی	<ul style="list-style-type: none"> • امور قضایی^۴ • تعزیرات حکومتی^۵ • حقوق کیفری و مجازات^۶ 	<ul style="list-style-type: none"> • آیین دادرسی اداری • آیین دادرسی کیفری • تعزیرات حکومتی • تشکیلات و امور اداری • قوه قضائیه 	<ul style="list-style-type: none"> • ستاد قوه قضائیه • وزارت دادگستری • سازمان تعزیرات حکومتی • سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور • سازمان قضایی نیروهای مسلح • دیوان عدالت اداری • دیوان عالی کشور • سازمان بازرسی کل کشور • سازمان پزشکی قانونی کشور
		نظام قانونگذاری	<ul style="list-style-type: none"> • امورات و رویه‌های داخلی مجلس • فرایندهای قانونگذاری • آیین‌نامه داخلی 	نظام قانونگذاری	مجلس شورای اسلامی

۱. شامل موضوعاتی نظیر ثبت املاک، سند رسمی، ثبت قراردادها، ثبت شرکت‌ها، ثبت اسناد (وکالت‌نامه و...).
۲. شامل موضوعاتی نظیر حقوق شهروندی، آیین‌دادرسی مدنی، حقوق کار، حقوق تجارت، حقوق بین‌الملل، حقوق مالکیت.
۳. شامل موضوعاتی نظیر ازدواج، فرزندآوری، روابط خانوادگی، اقتصاد خانواده، تحکیم خانواده.
۴. شامل موضوعاتی نظیر دادگستری، دادگاه‌ها، دادرها، وکالت و مشاوره حقوقی، امور زندانیان، پزشک‌قانونی، سازمان بازرسی کل کشور.
۵. شامل موضوعاتی نظیر تخلفات صنفی، تخلفات موضوعی، تخلفات اجتماعی، تخلفات اجتماعی، گران‌فروشی.
۶. شامل موضوعاتی نظیر جرائم و بزه، اقدامات تأمینی و تربیتی، اصلاح مجرمین، احکام مجازات اسلامی، جرائم سایبری.

۲-۴. کمیسیون‌های خاص

در خصوص کمیسیون‌های خاص پیشنهاد می‌شود تعداد آن به حداقل برسد و وظایف آن در کمیسیون‌های تخصصی تقسیم شود.

❖ با توجه به ماهیت موقت و مأموریت‌محور **کمیسیون تحقیق**، این کمیسیون حذف و وظایف آن به هیأت تحقیق اعتبار نامه یا ترکیب مشابه واگذار می‌گردد.

❖ کمیسیون آیین‌نامه داخلی با گسترش اختیارات به کمیسیون تخصصی دائمی تبدیل شود.

❖ با توجه به افزایش تنوع کمیسیون‌ها، الگوی **تشکیل کمیسیون مشترک** حذف شود. طرح‌ها و لوایحی که مرتبط با چند کمیسیون هستند، به مرتبط‌ترین کمیسیون ارجاع و با حدود معینی از سایر کمیسیون‌های ذی‌ربط نمایندگان به‌صورت داوطلبانه با حق رأی به آن کمیسیون افزوده می‌شوند.

بنابراین پیشنهاد می‌شود: **ظرف سه روز** از ارجاع یک موضوع به کمیسیون تخصصی، کلیه نمایندگان که داوطلب به شرکت در جلسات آن کمیسیون با حق رأی هستند اعلام کنند. حداکثر تعداد قابل عضویت ۱۰ نماینده به قید قرعه بوده و نمایندگان داوطلب با اولین غیبت حق رأی خود در کمیسیون را از دست خواهند داد.

❖ با توجه به تشکیل دائمی کمیسیون‌های برنامه و بودجه رسیدگی به لوایح برنامه و لوایح بودجه سالیانه و نظارت بر اجرای آن به‌صورت مستمر در کمیسیون‌های ذی‌ربط انجام می‌پذیرد. بر همین اساس **کمیسیون تلفیق حذف می‌شود**.

❖ پیشنهاد می‌شود که شیوه اجرای اصل نودم بدین نحو تغییر کند که با ایجاد **دبیرخانه دائمی دریافت شکایات از شکایات از طرز قوای سه‌گانه موضوع اصل نودم قانون اساسی** شکایات حسب موضوع در هریک از کمیسیون‌های تخصصی مجلس توزیع و رسیدگی شود. برای پیگیری اداری و کارشناسی موضوعات، دبیرخانه رسیدگی به اصل نودم در مجلس تقویت شود.

❖ با توجه به اصل انعطاف‌پذیری در عناوین کمیسیون‌ها، امکان تأسیس کمیسیون ویژه ضروری به‌نظر می‌رسد. با این حال ماهیت **کمیسیون ویژه**، مأموریت‌محور و موقتی است. لذا باید متن ماده (۴۰) قانون آیین‌نامه به‌گونه‌ای بازنویسی شود که به این موضوع تصریح شود و از تشکیل کمیسیون ویژه به‌صورت دائمی جلوگیری کند.

۴. نتیجه‌گیری

الف) در خصوص کمیسیون‌های دائمی

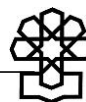
عنوان کمیسیون‌های تخصصی با هدف پاسداشت زبان فارسی از «کمیسیون» به «انجمن» و از «۱۳» به «۲۴» عنوان تخصصی‌تر با موضوعات ذیل تغییر کند:

ردیف	عنوان کمیسیون (وضعیت موجود)	عنوان انجمن (اصلاحی)
۱	آموزش، تحقیقات و فناوری	آموزش عالی، پژوهش و فناوری
۲		آموزش، پرورش، فنی و حرفه‌ای
۳	اجتماعی	اجتماعی و توانمندسازی
۴		نظام اداری و استخدامی
۵		امنیتی - دفاعی
۶	امور داخلی کشور و شوراها	حکمرانی ملی و محلی
۷	امنیت ملی و سیاست خارجی	امور خارجی
۸	اقتصادی	تجارت و بازرگانی
۹		تعاون
۱۰		امور مالی
۱۱	برنامه‌بودجه و محاسبات	برنامه و بودجه و محاسبات عمومی
۱۲	صنایع و معادن	صنعت و معدن
۱۳	عمران	عمران شهری و روستایی
۱۴		راه و ترابری
۱۵	انرژی	انرژی
۱۶	کشاورزی، آب، منابع طبیعی و محیط زیست	محیط زیست، کشاورزی و منابع طبیعی
۱۷	فرهنگی	فرهنگ و هنر
۱۸		میراث فرهنگی و گردشگری
۱۹		رسانه و فضای مجازی
۲۰	بهداشت و درمان	سلامت و بهداشت
۲۱		ورزش
۲۲		امور مدنی و خانواده
۲۳	قضایی و حقوقی	قضایی
۲۴		نظام قانونگذاری

ب) در خصوص کمیسیون‌های خاص

به‌طور کلی در خصوص کمیسیون‌های خاص پیشنهاد می‌شود تعداد آن به حداقل برسد و وظایف آن در کمیسیون‌های تخصصی تقسیم شود:

۱. با توجه به ماهیت موقت و مأموریت‌محور کمیسیون تحقیق، این کمیسیون حذف و وظایف آن به «هیئت تحقیق اعتبارنامه» با ترکیب مشابه واگذار می‌گردد.
۲. کمیسیون آیین‌نامه داخلی با گسترش اختیارات به کمیسیون تخصصی دائمی با عنوان کمیسیون نظام قانونگذاری تبدیل شود.
۳. با توجه به افزایش تنوع کمیسیون‌ها، الگوی تشکیل کمیسیون مشترک حذف شود. طرح‌ها و لوایحی که مرتبط با چند کمیسیون هستند، به مرتبط‌ترین کمیسیون ارجاع و کمیسیون‌های مرتبط دیگر به‌عنوان کمیسیون

فرعی مکلف به ارائه گزارش کمیسیون مجزا باشند. این گزارش‌ها به پیوست گزارش کمیسیون اصلی ارائه خواهد شد. همچنین در حدود معینی سایر نمایندگان به صورت داوطلبانه با حق رأی به آن کمیسیون افزوده می‌شوند. **بنابراین پیشنهاد می‌شود: «ظرف سه روز از ارجاع یک موضوع به کمیسیون تخصصی، کلیه نمایندگان که داوطلب به شرکت در جلسات آن کمیسیون با حق رأی هستند اعلام کنند. حداکثر تعداد قابل عضویت ۱۰ نماینده به قید قرعه بوده و نمایندگان داوطلب با اولین غیبت حق رأی خود در کمیسیون را از دست خواهند داد.»**

۴. پیشنهاد می‌شود که شیوه اجرای اصل نودم بدین نحو تغییر کند که با ایجاد دبیرخانه دائمی دریافت شکایات از طرز قوای سه‌گانه (موضوع اصل نودم قانون اساسی) شکایات حسب موضوع در هریک از کمیسیون‌های مربوط مجلس توزیع و رسیدگی شود. برای پیگیری اداری و کارشناسی موضوعات، دبیرخانه رسیدگی به اصل نودم در مجلس تقویت شود.

۵. با توجه به اصل انعطاف‌پذیری در عناوین کمیسیون‌ها، امکان تأسیس کمیسیون ویژه ضروری به نظر می‌رسد. با این حال ماهیت کمیسیون ویژه، مأموریت محور و موقتی است. لذا باید متن ماده (۴۰) قانون آیین‌نامه به‌گونه‌ای بازنویسی شود که به این موضوع تصریح شود و از تشکیل کمیسیون ویژه به صورت دائمی جلوگیری کند.

منابع و مأخذ

- [۱] زارعی. م. مطالعه تطبیقی مجالس قانونگذاری، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۸۴.
- [۲] کمیسیون‌های پارلمانی در دموکراسی‌های اروپایی، ترجمه حسن وکیلان، فصلی از کتاب گفتارهایی در قانون و قانونگذاری (مجموعه مقالات)، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۰.

گزیده سیاستی

پیشنهاد می‌شود تعداد کمیسیون‌های تخصصی از ۱۳ به ۲۴ عنوان تخصصی‌تر تغییر کند و وظایف کمیسیون‌های خاص نیز حتی‌المقدور در این کمیسیون‌ها توزیع شود.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ (۴ خط) صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir